

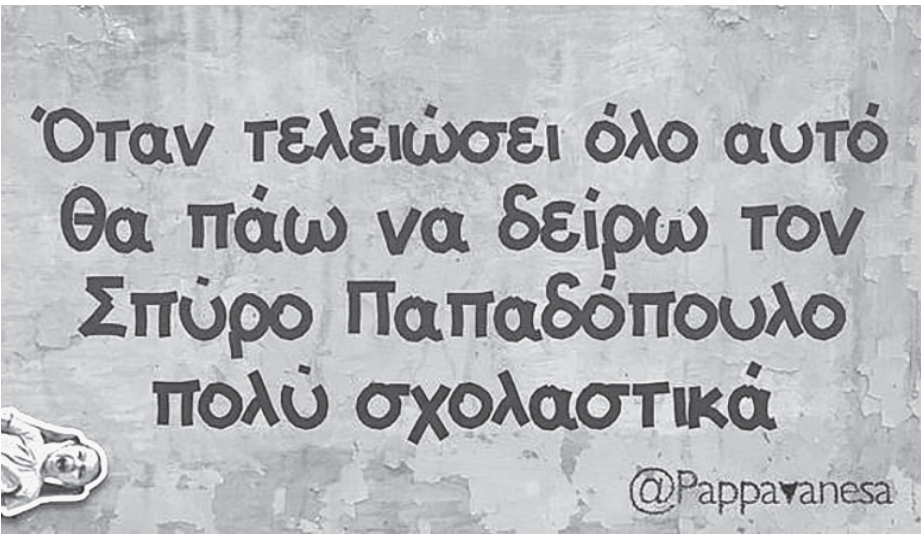
πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (137)

Ένα γέλιο θα τον θάψει, τον άτιμο τον Κορώνη (II): ανθολογία ιστορικού ρεθμενιώτικου χιούμορ

Συνεχίζουμε τη σειρά δημοσιευμάτων για το ρεθμενιώτικο χιούμορ, που είχαμε διακρίνει για να παρεμβάλλουμε την ξενάγηση και την είδηση κυκλοφορίας του βιβλίου «Το Ρέθυμνο στα χρόνια της χολέρας». Θυμίζω ότι πριν από ενάμιση χρόνο είχαμε οργανώσει στα πλαίσια την Ημερών Ρεθύμνου 2018 μια ξενάγηση και στη συνέχεια εκδήλωση στην αίθουσα εκδηλώσεων του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ρεθύμνης, στην οποία είχαν συμμετάσχει, διαβάζοντας και αφηγούμενοι σχετικές ιστορίες, οι εκλεκτοί συμπολίτες Βασίλης Ασρινός, Τάσος Κόλλιας, Θωμάς Κρεβετζάκης και Κατερίνα Τσακάλη, και μαζί μ' αυτούς, και ο υπογράφόμενος. Στο τέλος όλοι είχαμε την ευκαιρία να πάρουμε ένα σχετικό φυλλάδιο, προσφορά της Γραφοτεχνικής ΑΕΕ. Τότε βέβαια είχαμε χρησιμοποιήσει λιγότερα από 20 κείμενα, σ' αντίθεση με τις «Αναδιφώσεις», στις οποίες έχουμε σκοπό να ξεπεράσουμε τα εκατό. Κι αυτό προκειμένου να προλάβουμε τον άτιμο τον Κορώνη και να τον θάψουμε με το χιούμορ μας, πριν προλάβει εκείνος να μας ξεπλάρει!

Πριν όμως συνεχίσουμε, ας θυμηθούμε τον πραγματικό Ρεθμενιώτη Κορώνη, τον κατά κόσμον Νικόλαο Δάρδαλη. Οι παλιότεροι τον συμπονούσαμε μεν, εξαιτίας του αλκοολισμού του, αλλά και τον εκτιμούσαμε παράλληλα, όταν, κάπου εκεί στα Βρυσάκια ή έξω από τις ταβέρνες του λιμανιού, αναρωτιόταν πώς είναι δυνατόν ένα ολόκληρο Ρέθυμνο να μην μπορεί να ζησει «ένα κι αμοναχό» Κορώνη! Που όμως δεν ήταν μόνος, γιατί το ίδιο επιχειρήματα χρησιμοποιούσε κι ο καμμένος ο Πολ, ανεβαίνοντας την οδό Καζαντζάκη προς το σπίτι του, τρεκλίζοντας ελαφρά κι εκείνος.

Άντεστε να πλερώσουμε να πάμε στη δουλειά μας!

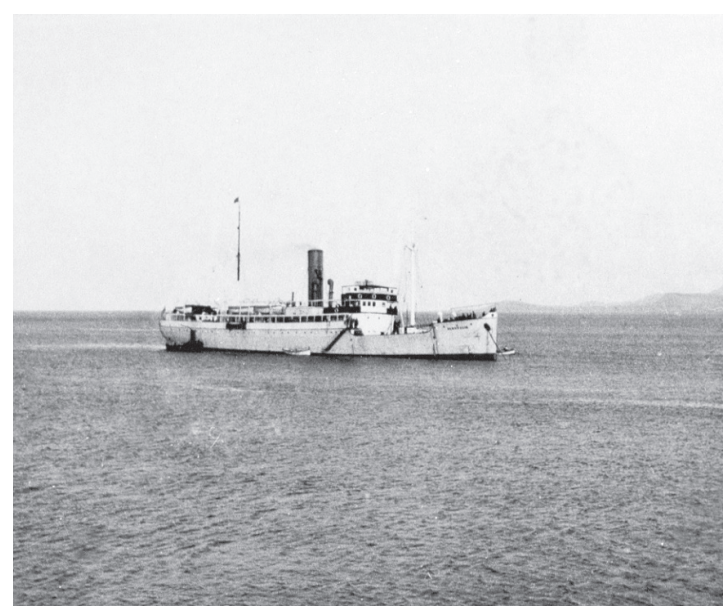
(Μ. Τσιριμονάκη, Ρεθμενιώτες, 18-19). Υπήρχαν όμως κι άλλα μαγέρικα, πιο λαϊκά... Το μόνο που τα ενδιέφερε ήταν να πληρώσει ο πελάτης. Κι αυτό δεν ήταν πάντα σίγουρο. Όπως στην περίπτωση του Σκεπετζή, όπου συχνάζανε εκείνοι που οδοιπορούσαν όλη τη νύχτα από τα χωριά... Μια μέρα μια παρέα Ανωγειανοί καθίζουσαν να φάνε στου Σκεπετζή. Του προτείνουν όμως μια συμφωνία: Να του λένε μαντινάδες ώπου να βρεθεί μια να τ' αρέσει. Αν τα καταφέρουν, να μην πληρώσουν το φαγητό τους. Ειδάλλως και δεν τ' αρέσει καμιά... Εκείνος δέχτηκε, ήσυχος πως μαντινάδα να τ' αρέσει δε θα βρισκότανε. Όταν πια τον είχαν ζαλίσει με τις μαντινάδες τους, ένας από την παρέα που ως τότε καθότανε σωπλήος, ζήτησε να πει κι εκείνος μια μαντινάδα: *-Εφάγαμε και ήπιαμε και γέμισ' η κοιλιά μας.* Άντεστε να πλερώσουμε να πάμε στη δουλειά μας. Ο εστίατορας έσπευσε να δηλώσει ότι αυτή η μαντινάδα του αρέσει. Με τη δήλωση όμως αυτή είχε αυτόματα χάσει το στοίχημα και οι κριαντζήδες έφυγαν χωρίς να πληρώσουν.

Όλοι οι επιβάτες τζάμπα κι από πάνω και μια σούπα!

(Καλομενόπουλος Ποιήματα 2008, 203). Διαλαλούσε ο τελάλης και με τρόπο πειστικό έλεγε στους Ρεθμενιώτες το μεγάλο ξαφνικό: «Του Τζων θα ρθει το παπύρι το βραδάκι στις εφτά και του συναγωνισμού τα δώρα πλούσια θα σας τα φέρη... Για να κάνετε ταξίδι δε χρειάζονται λεφτά, γιατί όλους τσ' επιβάτες... δωρεάν θα μεταφέρη».

Ξαποπίσω ο Πεντεφούντης κραυγάει πιο δυνατά και τα λόγια του αντηχούσαν σαν καμπάνα που χτυπά: «Ας τ' ακούση κάθε γέρος, κάθε νιος, κάθε παιδί και ο κάθε Ρεθμενιώτης -που αλήθειες πάντα του 'πα. Το βραδάκι καταφτάνει το βαπύρι του Γουδί».

Όλοι οι επιβάτες... τζάμπα κι από πάνω και μια... σούπα! Να σημειώσουμε εδώ ότι περισσότερα για τον χωρίς λογική αυτόν ανταγωνισμό των ακτοπλοϊκών εταιρειών μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να διαβάσουν στα βιβλία μου «Ρέθυμνο και θάλασσα» και «Η τροφή του Ρεθύμνου».

Θεόψυχά μου, ν' ανάψουνε θέλει οι αθοτύροι!

(Εύα Λαδιά, 2015). Ο Βασίλης Τζανιδάκης [Καναρίνης], όπως ήταν το όνομά του, εθωρείτο από τους πιο ετοιμόλογους Ρεθμενιώτες και λάτρης της πλάκας και του καλαμποριού, στην πιο εξευγενισμένη του μορφή, από τους λίγους... Σε κάποιο δρομολογίο του προς Αθήνα, ένα καλοκαίρι, ο Καναρίνης είχε φοβερή αγωνία γιατί κουβαλούσε αναρίθμητες καλαθούρες με ευπαθή προϊόντα και η ζέστη γινόταν ανυπόφορη. Και σαν να μην έφτανε αυτό, το πλοίο του πήρε σήμα να πλεύσει ολοταχώς στη Σαντορίνη για να επιβιβαστεί ένα επίσημο πρόσωπο. Άναψε και φούντωσε ο Καναρίνης, χωρίς να ευθύνεται μόνο η ζέστη γι' αυτό. Και σε λίγο έγινε βαπύρι, όταν χρειάστηκε, φτάνοντας στο λιμάνι που τους έστειλαν, να περιμένουν άλλες δυο ώρες, μέχρι να τελειώσει ο επίσημος τις υποχρεώσεις του και να επιβιβαστεί.

-Θεόψυχά μου, ν' ανάψουνε θέλει οι αθοτύροι, μονολογούσε ο Καναρίνης ηγαίνοντας πάνω κάτω. Και σε μια στιγμή δεν άντεξε.

-Άμε στο γεροντοδιάλογο «επίσημο πρόσωπο», έβαλε τις φωνές.

Φαίνεται όμως ότι τελείωναν τα βάσανα των επιβατών, και του Καναρίνη φυσικά, γιατί σε λίγο στη σκάλα, ένας ναύτης έκανε τόπο να περάσει κάποιος.

-Το επίσημο πρόσωπο! Επιτέλους, άρχισε ο κόσμος να ψιθυρίζει με ανακούφιση. Το αντιλαμβάνεται ο Καναρίνης και ξεσπά.

-Ποιος κερατάς είναι τέλος πάντων αυτός που άλλαξε ρότα του πλοίου και μας έχει και τον περιμένουμε σαν

γάδαίρο στον ήλιο δυο ώρες; Ένας κοντός κύριος που άκουσε τον Καναρίνη παρουσιάστηκε μπροστά του και του είπε: *-Εγώ είμαι ο υπουργός Μαρκεζίνης.*

-Κι εγώ είμαι ο Καναρίνης, του απαντά με έμφαση ο Βασίλης και του γυρίζει την πλάτη. Ύστερα απομακρύνεται λίγο σουλατσάροντας ευρηκτικά και μονολογεί:

- Ανθέμά σε, κοντός κι ασκημομούρης είσαι και μου πλώθεις κιόλας! Άκου εγώ είμαι ο Μαρκεζίνης...!

Ποιος ξέρει. Αν υπήρχαν τότες τηλεράσεις ίσως και ο Καναρίνης να ήταν πιο συγκρατημένος, από σεβασμό στο πολιτικό πρόσωπο. Αλλά πώς να μην αγανακτήσει ο φουκαράς που εξαιτίας του γνωστού πολιτικού, που έγραφε και ιστορία στην οικονομία του τόπου, κινδύνευσε να πάει ξυνιαμένους τους αθοτύρους στους πελάτες του».

Μια και αναφερόμαστε όμως στον Καναρίνη, ας παραθέσουμε ένα ακόμα περιστατικό, το οποίο μπορεί να φαίνεται αστέιο στους νεότερους, όμως δεν παρουσιάζει ίχνος αστειότητας για τους παλαιότερους. Έχει να κάνει με την αξία των γυάλινων αντικειμένων, είτε ποτήρια και μπουκάλια ήταν αυτά είτε -πολύ περισσότερο- νταμπιτζάνες. Οπωσδήποτε αποτελεί κακή ένδειξη για το μέλλον του πλανήτη μας και των πρώτων του υλών το γεγονός ότι σήμερα τα γυάλινα αντικείμενα εξακολουθούν να πετάγονται, χωρίς στην πλειοψηφία τους να ανακυκλώνονται, και πολύ περισσότερο χωρίς να επαναχρησιμοποιούνται.

Μην ξεχάσεις να μου γιάγυρεις τα μπουκάλια πίσω! (Ποθουλάκης, Ρέθυμνος, 2008, 130-131). Στην απέναντι πλευρά [ήταν] το σπίτι και ο επαγγελματικός χώρος, του γνωστού στους Ρεθμενιώτες ταχυδρόμου Καναρίνη. Ο γέρος Καναρίνης από προπολεμικά ασκούσε το επάγγελμα του ταχυδρόμου, το οποίο στη συνέχεια παρέλαβε ο γιος του Κώστας Καναρίνης, ένας ωραίος τύπος της εποχής, με έξυπνες ατάκες και λεπτό χιούμορ... Παραλάμβαναν δέματα, τυριά, νταμπιτζάνες με κρασί, δοχεία με λάδι, μπουκάλια με τσικουδιά και ότι άλλο μπορούσε να φανταστεί κανείς και το μετέφεραν στα σπίτια των Ρεθμινίων της Αττικής. Και δεν ήταν λίγες οι φορές που ο Καναρίνης, ενώ είχε μπει στη βαπορόβάρκα με τα δέματα και τα πράγματα που μετέφερε, δεχόταν από τους πελάτες του, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις έφταναν μέχρι την αποβάθρα, τις τελευταίες οδηγίες, όπως την παρακάτω:

-Και μην ξεχάσεις, κύριε Κώστα, να τους πεις να αδειάσουν σε δικά τους χρειασίδια τη ρακή και να μου γιάγυρουν τα μπουκάλια πίσω!

Τα μαυλά του κ. διευθυντή πανέ ή τηγανητά; (Τσιριμονάκη, Ρεθμενιώτες, 2000, 26). Στου Λαμπάκη (εικόνα) πήγαινε όλος ο καλός κόσμος. Ήταν τότε διευθυντής Τράπεζας ο κ. Βλαχάκης κι ερχότανε κάθε μεσημέρι να φάει εκεί. Είχε ο Λαμπάκης ένα πανέξυπνο γκαρσόνι, το Γιωργάκη. Μια μέρα παράγγειλε ο κ. Βλαχάκης μαυλά πανέ. Σε λίγο άλλαξε γνώμη και του λέει να γίνουνε τηγανητά. Φωνάζει λοιπόν ο Γιωργάκης από κει που βρισκότανε την παραγγελία προς την κουζίνα: *-Τα μαυλά του κ. Βλαχάκη να γίνουνε τηγανητά! Γέλια όσοι τρώγανε κείνη την ώρα στο μαγαζί!*

Ευχαριστίες στη συνεπέστερη αναγνώστριά των «Αναδιφώσεων»

Οι αναγνώστες θα μου επιτρέψουν την ευχαριστήρια αναφορά σε μια συστηματική αναγνώστριά της στήλης. Συχνά αναρωτιέμαι αν αξίζει πραγματικά ο κόπος, που πιστέψτε, με, δεν είναι λίγος -όχι μόνο της συλλογής των στοιχείων και γραφής των κειμένων αλλά και της εύρεσης του κατάλληλου εικονιστικού υλικού, προκειμένου να είναι δημοσιεύσιμα στην εφημερίδα. Σ' αυτή την αγωνία, αν υψίσταται δηλαδή ουσιαστικά λόγος, έρχονται κάποιοι άνθρωποι -που δεν είναι οι γνωστοί και μη εξαιρετέοι «εδικοί μας»- να μου δώσουν την απαραίτητη δύναμη συνέχειας. Ανάμεσά τους περίοπτη θέση κατέχει η Έφη Ρουμελιώτη. Μια συμπολίτισσα που, όπως και ο αείμνηστος πατέρας της, είναι άνθρωπος πραγματικά των βιβλίων και της ανάγνωσης. Να είναι πάντα καλά!

Κόρη 'καμα πάλι... (Τσιριμονάκη, Ρεθμενιώτες, 2000, 35-37).

Η γέννηση ενός κοριτσιού στο παλιό Ρέθυμνο -και όχι μόνο- εδημιουργούσε, σε διαφορετικό βαθμό στην κάθε περίπτωση, αισθήματα απογοήτευσης. Ήταν κάτι σα μια χαμένη ευκαιρία ν' αποκτήθει ο πολυπόθητος γιος. Στην καλύτερη περίπτωση, τη νεογέννητη κόρη την υποδέχονταν μ' ένα ελαφρό αναστεναγμό: *-Δεν πειράζει, γερό νάναι...*

Να 'φταιγε ο θεσμός της προίκας; Να 'ταν η επιθυμία να διατηρηθεί το οικογενειακό όνομα; Να βάραινε το ευάλωτο της γυναικείας τιμής; Λίγο απ' το καθένα και όλα μαζί έκαναν τον κοινωνικό περίγυρο ν' αναφέρεται μ' ένα ελαφρό αναστεναγμό στην οικογένεια που είχε κόρες. Πόσο μάλλον όταν αυτές ήταν επτά, οκτώ, εννιά!

Βέβαια μέσα στην ίδια οικογένεια, αυτό το πρώτο μούδιασμα δεν κρατούσε πολύ. Μπορεί ο κοινωνικός περίγυρος να εξακολουθούσε ν' αναφέρει με μια υποκριτική, τις περισσότερες φορές, συμπάθεια «τον κακομοίρη τον κύρη τους». Μα μέσα στο σπίτι η ατμόσφαιρα ήταν πιο χαρούμενη και οι γονείς πιο ευτυχιόμενοι από κείνους που εταλαιπωρούνταν από «αχαϊρευτούς» γίους. Όσο για το μέλλον, αυτό ξεπερνούσε συχνά και τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις. Όπως στην περίπτωση των εννιά κορών του εμπόρου Εμμανουήλ Παπαδάκη ή Παπαδάκου (εικόνα) και της όμορφης Ιταλίδας γυναίκας του Ελένης ή Ελέγκως το γένος Santantonio. Εξ ου και Σανταντονίνες οι εννιά θυγατέρες...

Ο πατέρας Εμμανουήλ Παπαδάκης ή Παπαδάκος (1830-1878) ήταν πλούσιος λαδέμπορος από την Επισκοπή Ρεθύμνης. Τόση αίσθηση έκαμε στη μικρή ρεθμενιώτικη κοινωνία το γεγονός ότι έγινε πατέρας εννιά

θυγατέρων ώστε «εβδομήντα και πλέον» χρόνια αργότερα γράφεται χρονογράφημα - υπογραφή Ιωάν. Μ. Δαμβέργης - σε τοπική εφημερίδα όπου περιγράφονται με κάθε λεπτομέρεια οι αντιδράσεις του στον όγδοο τοκετό της συζύγου του.

Γράφει λοιπόν ο χρονογράφος μας ότι ο μεγαλέμπορος Παπαδάκος είχε, με όλο του το δίκιο, τον πόθο ν' αποκτήσει ένα αρσενικό απόγονο. Είχε ήδη 7 κόρες, και καθώς η γυναίκα του «ευρίσκει εις τας ωδίνων του τοκετού», και μη αντέχοντας να μείνει στο σπίτι, επήγε στη Λέσχη, αφού παράγγειλε να του φέρουν εκεί το αποτελεσμα. Αφών τον ίδιο τον χρονογράφο να περιγράψει τη σκηνή της αναγγελίας του ευτυχούς γεγονότος:

«Μόλις είδε τον υπηρέτην του, ερχόμενον, εσηκώθη συγκινημένος και τον πλησίασε: -Υό... υό! - του ετραύλιεν αυτός εις το αυτί μετά διακρίσεως αλλά φοβερά παραγμένο. -Γιο; - ηρώτηεν έστοιμος να λιποθυμήσει ο πατήρ. -Δυο! Δυο! - επανέλαβε καθαρότερα ο υπηρέτης. Αυτήν την φοράν τα κορίτσια ήσαν δυο. Το όγδοον και το ένατον!» Και καταλήγει ο χρονογράφος: *«Εγώ φυσικά δεν παρευρέθην προσωπικώς εις την περιγραφείσαν σκηνήν, παρηκολούθησα όμως τας τύχας των εννέα κοριτσιών και βεβαιώω ότι εκαλοπαντρεύτησαν όλα και έζησαν ευτυχισμένα. Δύο μάλιστα από αυτά υπαντρεύτησαν με Τσουδερούς, δια να λέγουν οι φίλοι ότι ο αξιολύττος πατέρας των, αφού εξήντηλησεν τον κατάλογον των καλών οικογενειών του τόπου δια να διαλέξει τους γαμβρούς του, τον εξαναπήρεν πάλιν από την αρχήν...»*

Προτάσεις ανάγνωσης

Μένουμε σπίτι και διαβάζουμε τα ίδια τα βιβλία από τα οποία πήραμε τα παραπάνω χιουμοριστικά αποσπάσματα: το βιβλίο της Μαρίας Τσιριμονάκη Ρεθμενιώτες, του Γιώργου Καλομενόπουλου Ποιήματα (και σε επανέκδοση από τον Νίκο Μαμαγκάκη), του Δημήτρη Ποθουλάκη Το Ρέθυμνο που έφυγε και το δημοσίευμα της Εύας Λαδιά στην εφημερίδα Ρεθμενιώτικα Νέα.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας sthraris@yahoo.gr, 2831055031, 697 4026196